

Шоля Р. І., здобувач кафедри міжнародних економічних відносин, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ORCID ID: 0000-0001-6789-0835

e-mail: sholya.ruslana@gmail.com

Елементи закордонного досвіду стимулювання розвитку підприємництва та перспективи його застосування в Україні

Анотація. У статті автором проаналізовано основні елементи механізму підтримки розвитку підприємництва в країнах світу. Підкреслено необхідність постійного моніторингу інструментів активізації розвитку підприємництва на державному та регіональному рівнях відповідно до трансформацій світового економічного середовища. Увагу акцентовано на принципах, на які орієнтуються підприємства розвинутих країн. Проаналізовано досвід США у сфері підтримки, розвитку та стимулювання підприємницьких ініціатив. Автором розглянуто інституційне регулювання підприємництва у США, зокрема Адміністрації малого бізнесу. Особлива увага у США привернута до жіночого підприємництва, що виконує економічну та соціальну функцію, додатково актуалізує гендерні питання. Автором розглянуто основні аспекти стимулювання підприємництва в Канаді, Великобританії, зокрема роль інформаційно-консультаційного забезпечення. Запропоновано кроки, які доцільно зробити в Україні у сфері активізації підприємницької діяльності на основі запозичення закордонного досвіду.

Ключові слова: підприємництво; закордонний досвід; інноваційні кластери; податкові пільги; інституційне забезпечення.

Sholya Ruslana, applicant of the International economic relations Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

Elements of Foreign Experience in Stimulating the Development of Entrepreneurship and Prospects for its Application in Ukraine

Introduction. The main elements of the support mechanism of entrepreneurship development throughout the world have been analyzed in the article. The necessity of continuous monitoring of the tools of entrepreneurship development activation at the state and regional levels in accordance with the transformations of the world economic environment has been emphasized. Such transformational changes impose new demands on economic processes at different levels - from micro to global. Ukraine, as a part of the world economy and international economic relations, while building an integration strategy of perspective development, must take into account the advantages and challenges of the global environment, including in the sphere of entrepreneurship, and adapt to them.

Purpose. The purpose of the study is to consider the experience of activation the entrepreneurial activity of countries that have already created the appropriate effective mechanisms that can be applied in Ukraine.

Results. Attention of the author has been focused on the principles, which the enterprises of developed countries are orientated on. Each country chooses a priority principle on the basis of which to build an appropriate entrepreneurial strategy. It is important because each country has its own conditions, current status and goals for the development of the business sector. The US experience in support, development and stimulation of entrepreneurial initiatives has been analyzed. The institutional regulation of entrepreneurship in the United States, particularly the activity of the Small Business Administration, has been considered. Particular attention in the United States is attracted to women's entrepreneurship, which performs economic and social functions, further elaborates gender issues. In general, the network of business development centers in the United States is a platform for cooperation between entrepreneurs, authorities, educational institutions and regional economic development organizations. The main aspects of entrepreneurship stimulating in Canada, Great Britain have been considered. The steps that are advisable to do in Ukraine in the field of activation of entrepreneurial activity based on the borrowing of foreign experience have been suggested.

Conclusions. If Ukraine adopts step-by-step measures, that will help to reduce the manifestation of the problems in the development of entrepreneurship, accelerates the reforms and increases the implementation of entrepreneurial initiatives, there is the hope to increase interest in entrepreneurship and to intensify its development in the long run.

Keywords: entrepreneurship, foreign experience, innovation clusters, tax incentives, institutional support.

JEL Classification: F2; F6; O1; P17.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного світу характеризується достатньо швидкими та глибинними економічними, соціальними, політичними змінами, викликаними як результатами науково-технічного

прогресу, так і закономірними прогнозованими трансформаціями світогосподарського середовища в цілому. Відомо, що зараз світова економіка набуває нової якості, що базується на принципах сталого

розвитку, поєднуючи еколого-економічні та соціальні стандарти розвитку. Такі трансформаційні зміни ставлять нові вимоги до економічних процесів на різних рівнях – від мікрорівня, до глобального. Україна як суб'єкт світової економіки та міжнародних економічних відносин, вибудовуючи свою інтеграційну стратегію перспективного розвитку, повинна враховувати переваги та виклики світового середовища та адаптуватися до них. Зважаючи на це, у контексті інтеграції до глобальної економіки для зменшення ризиків та втрат Україні важливо вивчати досвід інших країн, які демонструють позитивні перетворення та займають передові позиції у світовому господарстві, у тому числі досвід активізації розвитку підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням розвитку підприємництва в умовах глобалізаційних процесів та трансформації світового економічного середовища займалися вітчизняні та зарубіжні науковці. Аналіз впливу глобалізаційних процесів на підприємницьку сферу здійснили І. Кірцнер, С. Захра, Х. Рохаузер, Д. Ньюбаум, А. Інсекара, М. Саврул, І. Причепа, Т. Швед, І. Біла, О. Черніна, О. Хаєцька та ін. Європейський досвід та досвід інших країн щодо регулювання та стимулювання підприємницької діяльності вивчали Н. Ігнатович, В. Гура, О. Барановський, Н. Шлафман, С. Реверчук та ін. Водночас є деякі аспекти по даній проблематиці, що потребують додаткового вивчення та узагальнення.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є вивчити досвід активізації підприємницької діяльності країн, які вже створили відповідні дієві механізми, що можуть бути застосовані в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що переважно розвинуті країни світу діють за певними важливими принципами розвитку підприємництва. До них відносять такі:

1. Створення середовища, в якому підприємці можуть процвітати й підприємницька діяльність заохочується та винагороджується (Німеччина, Великобританія, Швеція).

2. Забезпечення можливості чесним підприємцям, які збанкрутували, швидко отримати другий шанс (Фінляндія, Данія, Бельгія).

3. Розробка правил відповідно до принципу «Спочатку думай про мале» (Естонія, Словенія, Фінляндія).

4. Забезпечення реагування державних адміністративних органів на потреби підприємств малого та середнього бізнесу (Бельгія, Німеччина, Франція) [1, с. 132].

Кожна країна обирає пріоритетний принцип, на основі якого будує відповідну підприємницьку стратегію. Це важливо, оскільки у кожній країні свої власні умови, поточний стан та цілі розвитку підприємницького сектору.

Однією з країн, досвід якої не можна не взяти до уваги, є США. Це країна, де особливе місце в економічній системі також займає мале та середнє підприємництво. Розроблена система підтримки підприємництва, що стимулює її розвиток, підвищує привабливість середовища для ведення бізнесу. Важливо відзначити, що у США політика активізації підприємництва імплементована як до загальної національної економічної політики, зорієнтованої на утримання конкурентоспроможних позицій країни на світовому ринку, так і до політики розвитку штатів, які самостійно обирають важелі необхідні для розвитку суб'єктів господарювання. Заходи підвищення рівня економічного розвитку держави спрямовані на забезпечення підвищення рівня добробуту громадян шляхом створення середовища сприятливого для економічної діяльності, створення робочих місць, стимулювання інноваційної діяльності та нових підприємств. Особливо увагу зосереджено на підтримці місцевих та регіональних громад, що страждають від високого рівня безробіття та низьких доходів на душу населення, в отриманні можливостей для розвитку приватного бізнесу та залучення більших обсягів приватних капітальних інвестицій [2, с. 256].

Основною інституцією, на яку покладено функції регулювання, стимулювання та підтримки малого та середнього бізнесу в США, є Адміністрація малого бізнесу (АМБ), створена ще 1953 р., що свідчить про її достатньо тривалу історію становлення та функціонування, доведену ефективність роботи. Ця структура надає консультації суб'єктам господарювання, а підтримка здійснюється у формі сприяння доступу до фінансування. До функцій АМБ не входить надання кредитів, але у той час за посередництва цієї інституції відбувається спрощення самої процедури отримання кредитних ресурсів, зокрема виступаючи гарантом або поручителем за договором кредитування.

Сьогодні АМБ має розгалужену організаційну систему, а саме: регіональні представництва, офіси штатів, центри розвитку малого бізнесу, бізнес-центри для жінок та більше 12-ти тисяч офісів та консультаційних центрів по всій території країни, і займається наданням фінансової, управлінської, юридичної допомоги, допомоги при процедурах державних закупівель, у сфері міжнародної торгівлі, а також сприянням підприємницькій активності на території країни, особливо таких категорій населення, як жінки, постраждалі внаслідок дії стихійних лих і соціальні меншини [2, с. 258]. Важливо акцентувати увагу на державному сприянні та підтримці соціального підприємництва, що є мало дослідженим, проаналізованим в Україні і чому необхідно приділяти особливу увагу. Сьогодні вже час, коли розвиваються міждисциплінарні науки, здійснюється поєднання підходів до економічного розвитку, враховуючи екологічні та соціальні аспекти одночасно, що теж є вимогою сучасності, враховуючи конкурентні умови на

світовій арені. Такий підхід, що враховує не тільки економічні, але і соціальні переваги та вигоди, стимулює вчасно реагувати на різносторонні аспекти розвитку підприємництва.

Особливістю АМБ є сприяння співпраці приватних підприємств з інституціями різної форми власності та напряду діяльності з метою її активізації та підвищення результативності. Прикладом є інноваційні кластерні структури, які поєднують суб'єктів підприємництва, наукові установи, органи регіональної влади, власників венчурного капіталу. До переваг кластерних формувань, як зазначено у праці [3], відносять такі:

- кластери вважаються ключовими джерелами підвищення продуктивності в економіці, що у свою чергу є детермінантою зростання життєвих стандартів населення у довгостроковій перспективі;

- співпраця у межах кластера активізує взаємодію фірм, особливо малих, та університетів, що стимулює проникнення знань в економіку.

Ефективне поєднання цих складових з врахуванням технологічного розвитку США та його використанням вже дало результати. У США до кластерної форми співробітництва залучено більшу частину підприємств, а частка ВВП, створеного в їх межах, складає більше 60 %.

Важливою характерною ознакою механізму підтримки підприємництва США є орієнтація на сприяння розвитку підприємницьких ініціатив осіб економічно неспроможних або які відчувають тимчасові економічні труднощі, що сприяє розв'язанню окремих соціальних проблем, підвищенню добробуту такої категорії осіб. У США розповсюдженою практикою є підтримка в скрутні часи для підприємців. Зокрема, кредити надаються постраждалим від стихійних лих під низький відсоток, підприємцям на відновлення втраченого майна чи перенесення бізнесу в інше місце [2, с. 262]. У США велика увага приділяється коопераційним виробничим зв'язкам між підприємствами та створенню спільних підприємств. Співпраця відбувається як між підприємствами одного розміру, так і кооперація між великими та малими у рамках залучення малих до виробничого технологічного ланцюга. У США функціонують фірми, які поширюють успішний досвід підприємництва серед фірм, які потребують цього та можуть його імплементувати у своїй діяльності і на цьому вибудувати свою підприємницьку стратегію. Широко відомою є ідея менторства у підприємстві.

Адміністрація малого бізнесу США – це структура, яка проводить інституційне забезпечення діяльності підприємств малого бізнесу [4]. Ущільнення цих зв'язків здійснюється шляхом консультацій суб'єктів підприємництва як з питань започаткування власної справи, так і подолання труднощів ведення економічної діяльності, активізації державно-приватного партнерства, електронних форм контактів

з підприємцями (різного роду програми та інтернет-ресурси). У США акцент робиться на інфраструктурних проєктах сприяння розвитку підприємництва (смарт-офіси, бізнес-інкубатори, бізнес-парки та ін.).

Важливо відзначити, що підприємництво є глибоко імплементованим в інші соціокультурні аспекти. Часто його розглядають у контексті гендерної політики. Активізація розвитку жіночого підприємництва виконує подвійну функцію: розвиває підприємницький сектор та підвищує роль жінок в економічному житті країни. Жіноче підприємництво як окремий вид підприємницької діяльності є перспективним як з економічної, так і з соціокультурної точок зору. Сьогодні жінки все активніше беруть участь у політичному та економічному житті не тільки США, але і країн Європи. Кількість жінок у сфері підприємництва США з 1972 р. зросла на 3000%. За період 2017-2018 рр. у середньому жінками США було засновано 1821 нових бізнесів щодня з метою ставати більш впевненими у своєму майбутньому, пришвидшити своє кар'єрне зростання, задоволення власних амбіцій, а не корпоративних вимог [5]. Такі тенденції призвели до того, що у США розвиненими є бізнес-центри для жінок як національна мережа навчальних центрів у регіонах США, що призначені для надання допомоги жінкам у старті і розвитку підприємницької діяльності, розширення їх доступу до джерел фінансування, менторів, державних контрактів та подолання перешкод для ведення бізнесу [2, с.261]. У цілому мережа центрів розвитку підприємництва у США є платформою співпраці підприємців, влади, освітніх установ та регіональних організацій економічного розвитку.

Цікавим для наукового вивчення є досвід Канади. У Канаді підтримка малого і середнього підприємництва спрямована на освоєння недостатньо розвинених або нових сегментів ринку і досягнення найвищої продуктивності, економічної ефективності та конкурентоспроможності на світовому рівні [6, с. 741]. У Канаді добре розвинутою є система кредитної підтримки (застосовуються пільгові ставки кредитування, яка є диверсифікованою за термінами, умовами, ставками, цілями). Відмінною від України рисою є те, що у Канаді пропагується підхід до реструктуризації заборгованості за певних умов та відстрочки платежів, у той час як в Україні система є більш каральною, що знижує довіру до кредиторів та гальмує кредитування. Підхід Канади натомість зменшує ризики та підвищує попит на кредитні ресурси, які спрямовуються на розвиток бізнесу. Канада – це країна активного використання венчурного капіталу, у тому числі для підтримки малого і середнього підприємництва. На рис. 1. відображено динаміку зростання інвестованого венчурного капіталу у Канаді у 2013-2018 рр.

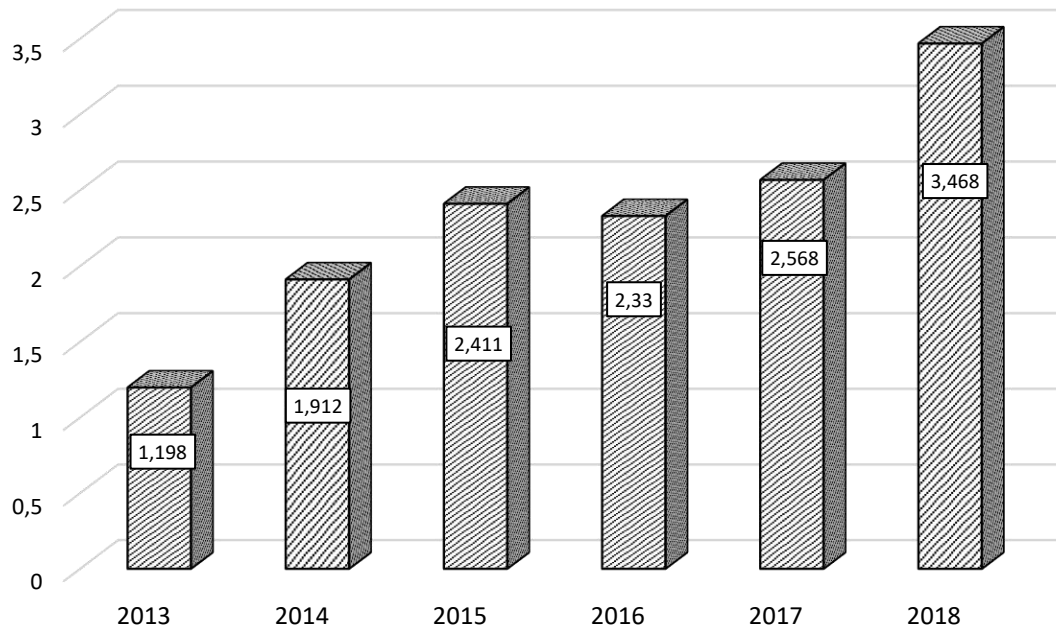

Рисунок 1 Динаміка обсягів венчурних інвестицій канадських компаній у 2013-2018 рр., млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [7]

Кількість укладених угод венчурними компаніями теж зростала. У 2013 р. їх кількість становила 248 од., у 2015 р. – 329 од., у 2017 р. – 361 од., 2018 – 471 од. [7]. Зважаючи на це, обсяги венчурних інвестицій, як видно з рис. 1., за період з 2013 р. до 2018 р. зросли у 2,89 раза, а кількість угод – у 1,89 раза. Таке зростання вказує на ефективність цих процесів, привабливість інвестиційних проєктів, попри їх ризиковість, враховуючи вкладання коштів у стартапи. До основних галузей інвестування, важливо зауважити, належить сфера інформаційних та комунікаційних технологій, екоенергетика, медицина.

Середовище сучасного розвитку економіки загалом та підприємництва зокрема формує свої вимоги до організації роботи всередині підприємства. Одну з важливих складових становить можливість застосування інформаційних технологій у процесі роботи. Це дозволяє оптимізувати роботу підприємства в цілому, зекономити час на виконання окремих завдань. А.С. Онопко та Ж.М. Жигалкевич [8] до основних переваг використання інформаційних технологій у підприємстві відносять такі:

- підвищення ступеня керованості підприємницькою структурою;
- зниження впливу людського фактора;
- скорочення паперової роботи;
- підвищення оперативності і правдивості інформації;
- зниження витрат;
- оптимізація обліку та контролю;
- забезпечення прозорості інформації для інвесторів;
- можливість збільшення частки ринку, на якому ведеться підприємницька діяльність.

Нині додаткові переваги отримують малі та середні підприємства, які вправно застосовують інформаційні технології у своїй роботі. З цією метою функціонує у Канаді програма Smart Tech. У її рамках реалізуються послуги підприємцям, що включають як вивчення основ комп'ютерної грамотності, навчання працювати із комп'ютерними програмами та додатками, з розробки веб-сторінок, що є надзвичайно актуальним у веденні підприємницької діяльності у наш час. Сьогодні важливим доповненням традиційного способу реалізації продукції шляхом безпосереднього контакту із покупцем, є стимулювання продажу шляхом реклами та поширення каналів збуту через мережу Інтернет.

Елементи стимулювання розвитку підприємництва та формування інтересу до зайняття цією справою мають місце і у Великобританії. Влада країни поряд із розширенням доступу підприємств до венчурного фінансування стимулює і впровадження науково-технологічних досягнень у їх діяльність. Так підприємства, які впроваджують нові технології, отримують пільги в оподаткуванні. Досвід Великобританії, крім фінансової підтримки розвитку підприємств, включає сприяння молоді у створенні власної справи, створення регіональних бюро підтримки малих підприємств на місцевому рівні (що важливо для України у рамках децентралізаційної реформи), створення спеціалізованих фондів, які фінансово підтримують малий бізнес, сприяння стартапам, які засновують безробітні [9].

Для всіх розвинутих країн характерним є постійний моніторинг відповідності норм регулювання та умов підтримки підприємництва для вчасного їх

коригування. В Україні також є розуміння необхідності цього, окремі кроки зроблені, але зазвичай вони є запізненими і тому не максимально результативними.

Висновки. Досвід стимулювання розвитку підприємництва країн світу має певні спільні риси:

– переважно заходи регулювання зорієнтовані на розвиток малого і середнього бізнесу, оскільки він переважає у країнах, які підлягали аналізу;

– існування окремої інституційної структури, яка залучена до реалізації політики у сфері підприємництва;

– відбувається взаємодія інституцій підтримки та регулювання підприємництва з інституціями регіонального економічного розвитку та ін.

Для розробки системи активізації розвитку підприємництва в Україні потрібно імплементувати позитивні напрацювання закордонного досвіду. Зрозуміло, що розвинуті країни перебувають на вищому щаблі економічного розвитку, хоча окремі елементи можна вже сьогодні застосовувати у сфері українського підприємництва. У цілому, вважаємо, що система активізації розвитку підприємництва повинна бути поетапною.

На основі проведеного аналізу вважаємо доцільним у сфері активізації підприємницької діяльності в Україні здійснити такі кроки:

– посилити можливості взаємодії та співпраці підприємств між собою як однієї групи, так і підприємств різного розміру у рамках виробничої кооперації;

– розширити можливості співпраці між підприємствами, органами влади та науково-освітніми установами;

– фінансова підтримка підприємців, у тому числі після настання надзвичайних ситуацій чи інших складних обставин;

– надання консультаційних та менторських послуг, враховуючи сучасні виклики зовнішнього середовища;

– підвищити увагу та досконало вивчити стан справ з жіночого підприємництва;

– підтримка підприємців шляхом інформаційно-консультаційного технологічного забезпечення;

– спрощення системи регулювання розвитку підприємств та адаптація її до умов сучасності.

Якщо Україна здійснить такі заходи, які на першому етапі дозволять зменшити прояв проблемних моментів розвитку підприємництва, згодом пришвидшити реформування та підвищити темпи реалізації підприємницьких ініціатив, можна сподіватися на підвищення інтересу до підприємництва та активізувати його розвиток у перспективі.

Література:

1. Якушева О.В. Економічний розвиток і підтримка малого та середнього бізнесу на регіональному рівні. : дис. к.е.н. : 08.00.05 / Якушева О.В. Черкаси, 2017. 288 с.
2. Франчук Ю. О. Досвід США щодо стимулювання регіонального розвитку малого підприємництва: перспективи для України. *Економічні науки. Серія: Регіональна економіка*. 2014. Вип. 11. С. 254-263.
3. Baily M. Clusters and Innovation Districts: Lessons fom the United States experience / M. Baily, N. Montalbano. Washington, DC: The Brookings Institution, 2017. 33 p.
4. Small Business Administration. URL: <http://www.sba.gov>.
5. Castrillon C. Why more women are turning to entrepreneurship. 2019. URL: <https://www.forbes.com/sites/carolinecastrillon/2019/02/04/why-more-women-are-turning-to-entrepreneurship/#504236e5542a>
6. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с.
7. Canada Venture Capital 2018. Research report. 2018. URL: <https://www.cbinsights.com/research/report/canada-venture-capital-q4-2018/>
8. Онопо А. С., Жигалкевич Ж. М. Застосування інформаційних технологій в управлінні підприємством. 2017. URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22560/1/2017-11_2-18.pdf.
9. Гончарук Т. В. Зарубіжний досвід розвитку підприємницьких структур та можливості його використання в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5772>.

References:

1. Jakusheva, O.V. (2017). *Ekonomicznyj rozvytok i pidtrymka malogho ta serednjogho biznesu na rehionalnomu rivni*. (Ph.D. Thesis). Cherkasjkyj derzhavnyj tekhnologichnyj universytet, Cherkasy.
2. Franchuk, Ju. O. (2014). *Dosvid SSHa shhodo stymuljuvannja rehionalnogho rozvytku malogho pidpryjemnyctva: perspektyvy dlja Ukrajiny*. *Ekonomiczni nauky. Serija: Rehionaljna ekonomika*, 11, 254-263.
3. Baily, M., & Montalbano, N. (2017). *Clusters and Innovation Districts: Lessons fom the United States experience*. Washington, DC: The Brookings Institution.
4. Small Business Administration, (2019). *Oficijnyj veb-sajt*. Retrieved from: <http://www.sba.gov>.
5. Castrillon, C. (2019). *Why more women are turning to entrepreneurship*. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/carolinecastrillon/2019/02/04/why-more-women-are-turning-to-entrepreneurship/#504236e5542a>
6. *Socialjno-ekonomichnyj potencial stalogho rozvytku Ukrajiny ta jiji rehioniv: nacionaljna dopovidj*, (2014). Kyiv: DU IEPSSR NAN Ukrajiny.

7. Canada Venture Capital 2018. (2018). *Research report*. Retrieved from: <https://www.cbinsights.com/research/report/canada-venture-capital-q4-2018/>
 8. Onopko, A. S. & Zhyghalkevych, Zh. M. (2017). *Zastosuvannja informacijnykh tekhnologij v upravlinni pidpryjemstvom*. Retrieved from: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22560/1/2017-11_2-18.pdf.
 9. Ghoncharuk, T. V. (2017). Zarubizhnyj dosvid rozvytku pidpryjemnyckjykh struktur ta mozhlyvosti jogho vykorystannja v Ukraini. *Efektivna ekonomika*, 9. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5772>.
-

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License